Studia Historica Slovenica

*Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review*

2018

2

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije
Humanities and Social Studies Review

letnik 18 (2018), št. 2

ZGODOVINSKO DRUŠTVO
DR. FRANCA KOVAČIČA
V MARIBORU

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU

MARIBOR 2018

Izdajatelj / Published by

ZGODOVINSKO DRUŠTVO DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

HISTORICAL SOCIETY OF DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

<http://www.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

ZRI DR. FRANCA KOVAČIČA V MARIBORU /

ZRI DR. FRANCO KOVAČIČ IN MARIBOR

Uredniški odbor / Editorial Board

dr. Ivo Banac (ZDA / USA), dr. Rajko Bratuž, dr. Neven Budak (Hrvaška / Croatia),
dr. Jožica Čeh Steger, dr. Darko Darovec, dr. Darko Friš, dr. Stane Granda, dr. Andrej Hozjan,
dr. Tomaž Kladnik, dr. Mateja Matjašič Friš, dr. Aleš Maver, dr. Jože Mlinarič, dr. Jurij Perovšek,
dr. Jože Pirjevec (Italija / Italy), dr. Dragan Potočnik, dr. Andrej Rahten, dr. Tone Ravnikar,
dr. Imre Szilágyi (Madžarska / Hungary), dr. Peter Štih, dr. Polonca Vidmar,
dr. Marija Wakounig (Avstrija / Austria), dr. Zinka Zorko

Odgovorni urednik / Responsible Editor

dr. Darko Friš

Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča

Koroška cesta 160, SI – 2000 Maribor, Slovenija

e-pošta / e-mail: darko.fris@um.si

Glavni urednik / Chief Editor

dr. Mateja Matjašič Friš

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji.

Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles.

No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Žiro račun / *Bank Account:*

Nova KBM d.d.

SI 56041730001421147

Prevajanje / *Translation:*

David Hazemali, Uroš Turnšek

Lektoriranje / *Language-editing*

Ana Šela

Oblikovanje naslovnice / *Cover Design:*

Knjižni studio d.o.o.

Oblikovanje in računalniški prelom /

Design and Computer Typesetting:

Knjižni studio d.o.o.

Tisk / *Printed by:*

Itagraf d.o.o.

<http://shs.zgodovinsko-drustvo-kovacic.si>

Izvillečke prispevkov v tem časopisu objavljata 'Historical – Abstracts' in

'America: History and Life'.

Časopis je uvrščen v 'Ulrich's Periodicals Directory', evropsko humanistično bazo ERIH in
mednarodno bibliografsko bazo Scopus (h, d).

*Abstracts of this review are included in 'Historical – Abstracts' and
'America: History and Life'.*

*This review is included in 'Ulrich's Periodicals Directory', european humanistic database
ERIH and international database Scopus (h, d).*

Studia historica Slovenica, Časopis za humanistične in družboslovne študije,

je vpisan v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS, pod zaporedno številko 487.

Izdajo časopisa sta omogočili Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Mestna občina Maribor.

Co-financed by the Slovenian Research Agency and City of Maribor.

*Studia
historica
slovenica*

Kazalo / Contents

Članki in razprave / Papers and Essays

JANJA ŽMAVC: Rhetorical Ethos: an Attempt at Linguistic Pragmatic Perspective on Classical Rhetoric	343
<i>Retorični ethos: poskus jezikovno pragmatičnega pogleda na klasično retoriko</i>	
JULIJANA VISOČNIK: "Piramida" na Zgornjem Motniku in njen zgodovinski kontekst	371
<i>"The Pyramid" in Zgornji Motnik and its Historical Context</i>	
DUŠAN NEČAK: Prelom za prizadeto lokalno prebivalstvo: potres v Brežicah 29. januarja 1917	393
<i>Turning point for the Affected Local Population: the Brežice Earthquake of January 29, 1917</i>	
JURIJ PEROVŠEK: Misel o Sloveniji in njeno udejanjenje v času od Majniške deklaracije do oblikovanja Države SHS in Narodne vlade SHS v Ljubljani	421
<i>The Idea of Slovenia and its Implementation during the Period from the May Declaration to the Creation of the State of SHS and the National Government of SHS in Ljubljana</i>	
BOGDAN KOLAR: Mirovne pobude papeža Benedikta XV. in odmevi na Slovenskem	443
<i>Pope Benedict XV's Peace Initiatives and their Echoes in Slovenian Lands</i>	
BOŽO REPE: Oktobrska revolucija in Slovenci	469
<i>The October Revolution and Slovenians</i>	
ANDREJ RAHTEN: Diplomatska prizadevanja Ivana Žolgerja za Slovensko Štajersko in Prekmurje	489
<i>Diplomatic Endeavours of Ivan Žolger Regarding the Slovene Styria and Prekmurje</i>	

S *tudia* **H** *istorica* **S** *lovenica*

ALEŠ MAVER in DARKO FRIŠ: Demokratične parlamentarne volitve
v Srednji in Vzhodni Evropi med letoma 1989 in 1991 in
njihov vpliv na oblikovanje strankarskega prostora do leta 2013 529
*Democratic Legislative Elections in Central-East Europe from
1989 till 1991 and their Influence on the Shaping of the
Party Landscape until 2013*

ANA ŠELA in SILVIJA BOROVIK: Ženski liki sodobnih slovenskih
pisateljic v izbranih zgodovinskih romanih 557
*The Female Figure in Selected Contemporary Slovenian Historical
Novels by Female Authors*

JOŽICA ČEH STEGER: Soška fronta skozi oči vojaka in pisatelja
Andreja Čeboklija 587
*The Isonzo Front through the Eyes of the Soldier and
Writer Andrej Čebokli*

Avtorski izvlečki / Authors' Abstracts 603

**Uredniška navodila avtorjem / Editor's
Instructions to Authors** 611

S *tudia*
H *istorica*
S *lovenica*

*Studia
historica
slovenica*

UDK 94(497.4)"1917"
323.1(497.4)"1917"
1.01 izvirni znanstveni članek

DOI 10.32874/SHS.2018-16

Misel o Sloveniji in njeno udejanjenje v času od Majniške deklaracije do oblikovanja Države SHS in Narodne vlade SHS v Ljubljani

Jurij Perovšek

Dr., znanstveni svetnik
Inštitut za novejšo zgodovino
Kongresni trg 1, SI – 1000 Ljubljana
e-pošta: jurij.perovsek@inz.si

Izvleček:

Po podani Majniški deklaraciji 30. maja 1917 je 15. julija 1917 prvo besedo o Sloveniji kot narodnopolitičnem telesu izrekel pisatelj Ivan Cankar. 2. avgusta 1917 se je za oblikovanje Združene Slovenije v naddualistični avstrijski jugoslovanski skupnosti zavzela katoliška Vseslovenska ljudska stranka. Do pomladi 1918 je besedo Slovenija večkrat izrekla in ob tem Ljubljano imenovala slovensko prestolnico. Z ustanovitvijo Narodnega sveta za Slovenijo in Istro v Ljubljani 16. in 17. avgusta 1918 se je začel večati politični miselni prostor, ki ga je lahko zaobjela ideja Slovenije. Avtor v prispevku leto 1917 in njegovo majniško vsebino predstavlja kot zgodovinsko prekretnico, ki je slovenski narodnopolitični razvoj usmerila v oblikovanje slovenske državnopravne enote in sočasno izkušnjo lastne nacionalne državnosti. Slovenska državnopravna samostojnost se v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev/Jugoslaviji ni ohranila, v drugi Jugoslaviji pa jo je izražal federativni položaj Slovenije v sestavljeni jugoslovanski državi. Leta 1991 je z vzpostavitvijo RS *Slovenija* postala državno ime.

Ključne besede:

Majniška deklaracija, Ivan Cankar, Slovenija, deklaracijsko gibanje, Narodni svet za Slovenijo in Istro, Država SHS, Narodna vlada SHS v Ljubljani

Studia Historica Slovenica

Časopis za humanistične in družboslovne študije

Maribor, letnik 18 (2018), št. 2, str. 421–442, 77 cit., 6 slik

Jezik: slovenski (izvleček slovenski in angleški, povzetek angleški)

Ivan Cankar (1876–1918), besedni umetnik in privrženec socialne demokracije, ki je leta 1917 brez zavor izrekel ime *Slovenije* (*Zbornik fotografij iz delavskega gibanja in dejavnosti Komunistične partije na Slovenskem 1867–1941 : 1. knjiga: november 1867 – december 1934*, ur. Milica Kacin-Wohinz ...et al. (Ljubljana, 1964), str. 138)

"15. JULIJA, NEDELJA

/.../ Srečal Cankarja, bil je nekoliko nasut /.../ – *Povedal je, da je sila vesel naše Slovenije* (podčrtal J. P.).¹ – Navedene Cankarjeve čustveno spodbujene besede, ki jih je tistega poletnega dne leta 1917 v svoj dnevnik zapisal Fran Milčinski, so lepo razkrivale umetnikovo razumevanje narodnega ideala, ki ga je odkrito izrekel mesec in pol po na Dunaju podani Majniški deklaraciji. Ta je na podlagi narodnega načela in hrvaškega državnega prava zahtevala,

naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, zedini-jo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega tujega narodnega gospodstva in zgrajeno na demokratičnem temelju.²

¹ Fran Milčinski, *Dnevnik 1914–1920*, ur. Goran Schmidt (Ljubljana, 2000), str. 265.

² Walter Lukan, *Iz "črnožolte kletke narodov" v "zlato svobodo"? : habsburška monarhija in Slovenci v prvi svetovni vojni* (Ljubljana, 2014), str. 146 (dalje: Lukan, *Iz "črnožolte kletke"*).

Torej nekaj drugega, kar je v svojem srcu nosil pisatelj Ivan, in kar se je, tako kot je pač dovolila zgodovina, skozi preteklo stoletje izoblikovalo do današnje podobe.

Čeprav imena Slovenije v Majniški deklaraciji ni bilo, je deklaracijsko emancipacijsko bistvo izražalo odločenost po vseslovenskem izstopu iz Avstrije in Ogrske ter prehodu v habsburško jugoslovansko državo. Mogoče je že v tem Cankar videl tudi spočetje Slovenije. Drugi so besedo Slovenija izrekli (kmalu) za njim.

O Majniški deklaraciji, kasnejši politiki Jugoslovanskega kluba in deklaracijskem valu, ki je prešel slovenske dežele v slabem letu po maju 1917, so različni avtorji že veliko napisali.³ Pri znanih ugotovitvah in z njimi povezanim razumevanjem posameznih vidikov tedanjega dogajanja se ne bomo ustavljali. Vprašanje, ki nas pod naslovom naše obravnave zanima, je, koliko je v tem procesu živela misel o Sloveniji kot narodnopolitičnem telesu in v koliko je bila le-ta uresničena z narodno samoodločbo in prehodom Slovencev v Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS) leta 1918.

³ O tem glej Fran Erjavec, "Majniška deklaracija", *Ilustrirani Slovenec*, 14. 6. 1925, št. 25, str. [1–2], [4], isti, *Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem* (Ljubljana, 1928), str. 224–234; Albin Prepeluh, *Pripombe k naši prevratni dobi : z zemljevidoma Koroške in Primorja ter s sliko A. Prepeluha* (Ljubljana, 1938), str. 79–84, 102, 109–117; Vekoslav Spindler, "Od majske deklaracije do Jugoslavije", v: *Ob dvajsetletnici Jugoslavije*, ur. Branko Vrčon (Ljubljana, 1938), str. 100, 103–111; Janko Pleterski, *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo : politika na domačih tleh med vojno 1914–1918* (Ljubljana, 1971), str. 96–184, 206–223 (dalje: Pleterski, *Prva odločitev*), isti, *Študije o slovenski zgodovini in narodnem vprašanju* (Maribor, 1981), str. 224–227, 233–238, 262–264, isti, *Dr. Ivan Šušteršič 1863–1925 : pot prvaka slovenskega političnega katolicizma* (Ljubljana, 1998), str. 381–416, 420–429; Lojze Ude, *Slovenci in jugoslovanska skupnost* (Maribor, 1972), str. 86–115, 145–154, 161–163 (dalje: Ude, *Slovenci in jugoslovanska skupnost*); Momčilo Zečević, *Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje 1917–1921 : od majniške deklaracije do vidovdanske ustave* (Maribor, 1977), str. 56–111, 113–114; isti, *Na zgodovinski prelomnici : Slovenci v politiki jugoslovanske države 1918–1929 : I. knjiga* (Maribor, 1986), str. 45–49; Zdenko Čepič, "Narodnogospodarske zamisli pri Slovencih v času odločitve za prvo narodno državo", *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 24, št. 1–2 (1984), str. 101–121; Feliks J. Bister, *Anton Korošec : državnozborski poslanec na Dunaju : življenje in delo : 1872–1918* (Ljubljana, 1992), str. 170–257; Janko Prunk, *Slovenski narodni vzpon : narodna politika 1768–1992* (Ljubljana, 1992), str. 181–191; Janko Prunk, Marjetka Rangus, *Sto let življenja slovenskih političnih strank 1890–1990* (Ljubljana, 2014), str. 80–89; Vlasta Stavbar, "Izjave v podporo Majniške deklaracije", *Zgodovinski časopis* 46, št. 3, št. 4 (1992), str. 357–381, 497–507; Vlasta Stavbar, "Izjave v podporo Majniške deklaracije", *Zgodovinski časopis* 47, št. 1 (1993), str. 99–106; Vlasta Stavbar, *Politik Vekoslav Kukovec : politično delovanje do leta 1918* (Ljubljana, 2014), str. 218–229, 239–241, ista, *Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje : slovenska politika v habsburški monarhiji od volilne reforme do nove države 1906–1918* (Maribor, 2017) (dalje: Stavbar, *Majniška deklaracija*); Peter Vodopivec, *Od Poblinove slovnice do samostojne države : slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja* (Ljubljana, 2006), str. 156–160; Mateja Ratej, "'Nehajte potvarjati zgodovino' : interpretacija majske deklaracije pri Slovenski ljudski stranki med obema svetovnima vojnama", v: *Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino : zbornik 33. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije*, ur. Mitja Ferenc in Branka Petkovšek (Ljubljana, 2008), str. 247–259; Lukan, *Iz "črnožolte kletke"*, str. 67–111, 115–123; Andrej Rahten, *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije : slovenska politika v času zadnjega habsburškega vladarja Karla* (Celje, 2016), str. 50–150 (dalje: Rahten, *Od Majniške deklaracije*).

Vsaka kombinirana podeželska narodna avtonomija bi pomenila za smrt smrt, ali vsaj, da bi ne mogli ne živeti ne umreti. Mi Slovenci priznavamo danes samo en pojem Slovenije kot integralen del združene avstrijske jugoslovanske celote. Za ta naš veliki narodni ideal smo šli v boj za veliko in močno Avstrijo, za ta ideal smo prelivali kri, in samo na ti podlagi more biti Avstrija močna.

Hočemo napraviti konec trpljenju koroških, štajerskih, primorskih, kranjskih, prekmurskih Slovencev, — hočemo lepšo bodočnost Slovenije, združene v jugoslovanski celoti.

Nismo se bojevali za deželno kranjsko zastavo, ne za pravice Kranjcev, Korošcev, Štajercev, Primorcev, ampak bojevali smo se za skupno slovensko zastavo, simbol našega trpljenja.

Misel o umetnem razdruženju Slovencev, Slovanov potom sedanjih deželnih oblik mora pasti. Avstrijska monarhija se mora preosnovati v zvezno državo svobodnih narodov.

To je naš »ceterum censeo«! In se-

Odlomek iz članka "Proč z deželnimi mejami!", v katerem je *Slovenec* 2. avgusta 1917 kot slovenski narodni ideal poudaril oblikovanje Slovenije v avstrijski zvezni državi ("Proč z deželnimi mejami!", *Slovenec*, 2. 8. 1917, št. 175, str. 1)

V slovenski politiki je prvo besedo o Sloveniji izrekla nosilka slovenske narodnoemancipacijske zahteve v letih 1917–1918 – katoliška Vseslovenska ljudska stranka (VLS). 2. avgusta 1917 je njeno glasilo *Slovenec* že pisalo o Sloveniji kot integralnem delu združene avstrijske jugoslovanske skupnosti. Pri tem je mislil na Združeno Slovenijo v naddualistični Jugoslaviji, saj je poudaril, da "hočemo napraviti konec trpljenju koroških, štajerskih, primorskih, kranjskih, prekmurskih Slovencev, — hočemo lepšo bodočnost *Slovenije* (podčrtal J. P.), združene v jugoslovanski celoti".⁴

Ta naj bi imela v narodnostnem pogledu enoten značaj, kajti *Slovenec* je

⁴ "Proč z deželnimi mejami", *Slovenec*, 2. 8. 1917, št. 175, str. 1.

že pred tem poudaril, da se "Slovenci /.../ ne čutimo državnopravno več samo Slovence, ampak danes se priznavamo in sicer ne kot sanjači, ampak kot realni politiki, ki vedo, kaj hočejo, za bistveni del jugoslovanskega naroda". Kot je dobro opozoril Walter Lukan, je vzrok za to vsaj začasno žrtvovanje slovenske nacionalne individualnosti v prid enotnemu jugoslovanskemu narodu ležal v glavnem v bojazni, da bi Slovenci ostali prepuščeni nemški nadvladi v Cislajtaniji. Zato so na vsak način želeli priti v jugoslovanski sklop, ki naj bi bil veliki jugoslovanski narod, ki mu pripadajo tudi Slovenci. Tedanji jugoslovanski narodni unitarizem VLS je bil iz strahu, da bi izpadli iz jugoslovanskega kompleksa, pogosto in morda bolj kot je bilo politično potrebno vsaj deloma izražen iz politično strateških preudarkov. Sicer pa je bil v tedanjem slovenskem političnem prostoru nasploh poudarjen strah pred nadaljnjo nemško prevlado, ki ji Slovenci kot narod ne bi bili dorasli. Cilj je bila, kot se je vedno ponavljalo, brez-pogojna osvoboditev izpod nemškega gospodstva.⁵ Jugoslovanski narodni integralizem je zato služil (tudi) kot opora vsem, ki so se tedaj hoteli otresti avstro-ogrske oblasti. Poudarjali so to, kar je ali naj bi Slovence vezalo s slovanskim jugom, in ne tega, "kar nas v jugoslovanski skupnosti slej ko prej kot samosvoj narod individualizira. Kot ideološka komponenta za osvoboditev izpod avstro-ogrskega gospodstva in za razbitje habsburške monarhije je bilo integralno jugoslovanstvo tistega časa napredna sila".⁶

Dva dni po *Slovenčevem* poudarku Združene Slovenije v habsburški Jugoslaviji so v istem glasilu zagovarjali tudi oblikovanje vsenarodne organizacije – Narodnega sveta, s katerim bi utemeljili skupni slovenski narodni nastop. "Narodni pojem naj bo most med strankami, med političnimi in kulturnimi organizacijami", je zapisal *Slovenec*. V Narodnem svetu naj bi bile stranke zastopane po proporciju, njegovemu delovanju pa naj bi dajala smer VLS, ki ima v svojem idealizmu, smotnosti in prožnosti največ zdrave življenjske notranje moči.⁷ Na katoliški strani je zamisel o oblikovanju Narodnega sveta posebej podprla duhovščina črniške dekanije na Goriškem, nanjo pa so na koncu leta 1917 še enkrat spomnili v *Slovincu*.⁸

Zamisel o ustanovitvi Narodnega sveta so kmalu zatem podprli tudi v liberalnem taboru. V Narodnem svetu (o njem so pisali kot o Narodnem odboru) so videli "skupno narodno organizacijo, nekako najvišjo vsenarodno inštanco, ki bi tvorila trdno podlago za našo deklaracijsko politiko in bila zajedno močna

⁵ Lukan, *Iz "črnožolte kletke"*, str. 71–82, op. 198, str. 116. O tem vprašanju glej tudi Vasilij Melik, *Slovenci 1848–1918: razprave in članki* (Maribor, 2002 [i. e. 2003]), str. 689, 697, 706, 707.

⁶ Ude, *Slovenci in jugoslovanska skupnost*, str. 145.

⁷ "Narodni svet", *Slovenec*, 4. 8. 1917, št. 177, str. 1.

⁸ "Notranja politika", *Slovenec*, 21. 8. 1917, št. 190, str. 1; "Novoletno premišljevanje", *Slovenec*, 31. 12. 1918, št. 298, str. 1.

rezonanca narodne volje". Liberalna Narodno napredna stranka na Kranjskem (NNS) – njeno strankarsko vodstvo je bilo prvo na Slovenskem, ki je podprlo Majniško deklaracijo⁹ – je menila, da bi bilo najbolje ustanoviti Narodni odbor za vse jugoslovanske dežele monarhije; zaradi premalo ustaljenih razmer na Hrvaškem in v Bosni pa pri tej zamisli ni vztrajala. Po njenem preudarku je bilo najbolj ustrezno oblikovati Narodni odbor cislajtanskih jugoslovanskih dežel, ki bi ga sestavili izbrani cislajtanski jugoslovanski državni in deželni poslanci, zastopniki strank, ki stoje na stališču Majniške deklaracije, a nimajo zakonodajnih predstavnikov, in zastopniki kulturnih in gospodarskih organizacij. S tem bi bilo avtoritativno rešeno vprašanje (jugoslovanske) vsenarodne eksekutive. NNS je obenem poudarila, naj bi Majniško deklaracijo uradno in slovesno razglasili tudi na jugoslovanskih tleh – v Ljubljani oziroma v Celju ali Mariboru. Ob tem bi deklaracijo podpisali še narodni poslanci v deželnih zborih, tako da bi bil njen program obvezen ne le za jugoslovansko dunajsko pač pa tudi za domačo "kronovinsko" politiko.¹⁰ Oblikovanje cislajtanskega Narodnega odbora je prav tako podprla liberalna Narodna stranka za Štajersko.¹¹ Obe stranki sta zamisel o oblikovanju cislajtanskega Narodnega odbora februarja 1918 še enkrat poudarili.¹² Predsednik Narodne stranke za Štajersko dr. Vekoslav Kukovec je nato že marca razmišljal o delokrogu Narodnega sveta v Ljubljani. Ta naj bi se za dosego narodnih ciljev opiral na moč in sredstva v njem zastopanih političnih strank in prevzel posle preskrbe s prehrano, boj za demokratizacijo javnega življenja, zasnoval načrt uprave v novem državnem telesu, ter obliko političnega predstavništva in vlade.¹³ Ob oblikovanju enotne vseslovenske liberalne stranke – Jugoslovanske demokratske stranke 29. in 30. junija 1918 v Ljubljani, so na liberalni strani pomen Narodnega sveta posebej poudarili. V njem so videli vrhovno narodno stopnjo, ki bo odločala o vseh skupnih narodnih zadevah. Izjavili so naj bodo v cislajtanskem Narodnem svetu zastopane vse stranke, ki zagovarjajo enotnost in državnost jugoslovanskega naroda.¹⁴ Liberalno unitaristično jugoslovanstvo je imelo načelni značaj. Vanj je liberalna politika trdno verjela in v jugoslovanski nacionalni enotnosti videla novo, zgodovinsko višjo

⁹ "Iz Izvrševalnega odbora Narodnonapredne stranke", *Slovenski narod*, 1. 8. 1917, št. 174, str. 1; Pleterski, *Prva odločitev*, str. 139.

¹⁰ "Skupna narodna eksekutiva", *Slovenski narod*, 14. 8. 1917, št. 185, str. 1.

¹¹ "Resolucije mariborskega shoda zaupnikov štajerske Narodne stranke", *Slovenski narod*, 15. 1. 1918, št. 12, str. 2.

¹² "Shod zaupnikov Narodno-napredne stranke", *Slovenski narod*, 4. 2. 1918, št. 28, str. 1, 2. Glej tudi str. 3.

¹³ [Vekoslav Kukovec], "Delokrog Narodnega sveta", *Slovenski narod*, 16. 3. 1918, št. 63, str. 1.

¹⁴ "Ustanovni zbor JDS", *Slovenski narod*, 2. 7. 1918, št. 147, str. 2.

stopnjo narodnega bivanja Slovencev.¹⁵

Drugače kot liberalci, so na Narodni svet gledali v socialni demokraciji. Osredotočili so se na vprašanje vodilne vloge VLS v njem in v kulturnoboju duhu izjavili, da Slovenci ne potrebujejo "prav nobene poglobitve katoliških načel /.../. Čemu zopet vezati narodnost in vero, čemu kaliti jasno začrtano, ravno pot narodnih zahtev s fanatičnimi verskimi zahtevami?" Namen VLS ni resen, temveč izhaja iz njenih demagoških potreb. "Zahtevamo *enakopravnost* in *enakovrednost* v oni najvišji narodni inštanci, ki naj odločuje tudi o narodni usodi slovenskega delavstva, ki je v svoji pretežni večini združen v jugoslovanski, socialno demokratični stranki".¹⁶

Zamisel o ustanovitvi Narodnega sveta je bila sestavni del tedanje slovenske volje po osamosvojitvi v habsburški monarhiji.¹⁷ Beseda *Slovenija*, ki je – kot je 2. avgusta 1917 opozoril *Slovenec* – komaj dva, tri mesece pred tem še "nismo /.../ smeli zapisati",¹⁸ je v tej volji živela predvsem v okviru katoliškega tabora. V času po znani ljubljanski izjavi, 15. septembra 1917, ki je postala izhodišče enotno razvijajočega se deklaracijskega gibanja za mir in narodno samoodločbo, jo je *Slovenec* večkrat zapisal (enkrat med narekovaji), ob tem pa Ljubljano imenoval slovensko prestolnico.¹⁹ 30. oktobra 1917 jo je izrekel tudi slovenski tržaški politik liberalne usmeritve dr. Otokar Rybač. Kot vodja delegacije tržaških Slovencev in goriških beguncev, ki so 29. oktobra 1917 obiskali c. kr. namestnika v Trstu barona Alfreda von Fries-Skeneja in mu izrazili veselje nad ponovno avstro-ogrsko osvojitvijo Gorice in zmago pri Kobaridu, je omenjene vojaške uspehe pozdravil kot vrnitev slovenskih krajev ob Soči, od Rombona do Svete Gore, in končno tudi Gorice ter Brd, ki se jim "*pridružuje tudi domovina beneških naših bratov, do sedaj italijanska Slovenija!*"²⁰ Sicer pa na katoliški strani ob omenjanju Slovenije o njenem državnopravnem položaju

¹⁵ Več o tem Jurij Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva : nacionalna politika liberalnega tabora v letih 1918–1929* (Ljubljana, 1996), str. 31–44 (dalje: Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva*). O narodnounitarnosti pogledih liberalne politike pred ustanovitvijo Narodnega sveta v Ljubljani glej tudi "Shod zaupnikov Narodno-napredne stranke", *Slovenski narod*, 4. 2. 1918, št. 28, str. 1–3; "Delovanje jugoslovanskih poslancev v državnem zboru", "Nova jugoslovanska demokratska stranka", *Slovenski narod*, 5. 2. 1918, št. 29, str. 1, 2.

¹⁶ "Narodni svet", *Naprej*, 7. 8. 1917, št. 20, str. 1. – O pogledih Jugoslovanske socialnodemokratske stranke (JSDS) na oblikovanje Narodnega sveta glej tudi Pleterski, *Prva odločitev*, str. 202, 204–205, 245.

¹⁷ O političnem razvoju, ki je vodil k ustanovitvi Narodnega sveta, glej Pleterski, *Prva odločitev*, str. 204–205, 242–250.

¹⁸ "Proč z deželnimi mejami", *Slovenec*, 2. 8. 1917, št. 175, str. 1.

¹⁹ "Zgodovinski moment", *Slovenec*, 18. 9. 1917, št. 213, str. 1; "† Dr. Janez Ev. Krek na zadnji poti", *Slovenec*, 15. 10. 1917, št. 236, str. 1; "Pozdravi!", *Slovenec*, 23. 3. 1918, št. 1918, št. 68, str. 1; "Ljubljana manifestira za Jugoslavijo!", *Slovenec*, 26. 3. 1918, št. 69, str. 1.

²⁰ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 218–219; "Domače vesti : proslava zmage v Trstu", *Edinost*, 30. 10. 1917, št. 301, str. 2.

v novi državi (Jugoslaviji) tedaj še niso podrobneje razmišljali. Zavedali pa so se, da jih v tem pogledu "čaka mnogo dela, premagati bo treba tudi kako oviro skupnega in složnega sobivanja, odstraniti marsikatero predsodke, ki so nastali, ker nas je tujstvo ločilo".²¹ Tedanji vodilni katoliški idejni usmerjevalec dr. Aleš Ušeničnik je v tem pogledu leta 1918 zagovarjal jezikovno in politično enakopravnost Slovencev, Hrvatov in Srbov v habsburški Jugoslaviji.²²

Načelstvo kranjske Slovenske ljudske stranke oziroma VLS je še pod vodstvom dolgoletnega katoliškega prvaka dr. Ivana Šusteršiča 18. septembra 1917 podprlo Majniško deklaracijo, kot svoj narodnopolitični program pa jo je prevzelo tudi novo strankino vodstvo 27. decembra istega leta.²³ V tem času so v stranki razčistili vprašanje minimuma ali maksimuma deklaracijskih zahtev. Novo vodstvo, ki mu je načeloval dr. Anton Korošec, je uveljavilo stališče o deklaraciji kot minimumu slovenske narodne politike, po katerem je bilo jugoslovansko vprašanje v okviru monarhije rešljivo le z odpravo dualizma. Stališče o maksimumu, ki ga je zagovarjal Šusteršič, pa je pomenilo pripravljenost dualizem priznati in se sprijazniti z rešitvami v njegovem okviru.²⁴

Obenem z opredelitvijo v tako pomembnem vprašanju – protidualističnem bistvu Majniške deklaracije, so v VLS opozarjali tudi na vprašanje slovenske meje na Štajerskem in problem ogrskih Slovencev. *Slovenec* je 20. septembra 1917 objavil članek, ki je v okviru majniške minimalne zahteve slovensko-nemško mejo na severovzhodu zagovarjal na Muri. To je naša prava narodna meja, je poudaril članek, in ne na Dravi, kot hoče naš narodni sovražnik, čeprav je med Muro in Dravo naselil "tevtonske Švabe s štirioglatim čelom".²⁵ Dva tedna kasneje je *Slovenec* opozoril tudi na knjižico *Die nationale Abgrenzung im Süden*, ki jo je pod psevdonimom Südslave konec septembra 1917 v Zagrebu objavil liberelec dr. Gregor Žerjav.²⁶ Knjižica je za določitev severne meje bodoče jugoslovanske države na Štajerskem in Koroškem nasproti načelu personalne narodne avtonomije zagovarjala ločitev slovenskega in nemškega ozemlja po ozemeljskem načelu na temelju etnične pripadnosti prebivalstva. *Slovenec* je ob predstavitvi knjižice pozval slovenske izobražence, posebej tiste

²¹ "Minimum in maksimum", *Slovenec*, 10. 1. 1918, št. 8, str. 1.

²² Jurij Perovšek, "Ušeničnik in jugoslovanstvo", v: *Aleš Ušeničnik : čas in ideje : 1868–1952 : zbornik razprav s simpozija SAZU ob 50. obletnici smrti*, ur. Matija Ogrin in Janez Juhant (Celje, 2004), str. 107.

²³ "Sijajna manifestacija S. L. S. za svetovni mir in jugoslovansko edinstvo", *Slovenec*, 19. 9. 1917, št. 214, str. 1; "Zborovanje zaupnikov Slov. Ljudske Stranke", *Slovenec*, 28. 12. 1917, št. 296, str. 2. O podpori, ki jo je Majniški deklaraciji izreklo novo vodstvo slovenske katoliške politike, glej tudi "Iz seje načelstva S. L. S.", *Slovenec*, 20. 4. 1918, št. 90, str. 1.

²⁴ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 136. O Šusteršičevem odnosu do Majniške deklaracije glej tudi Rahten, *Od Majniške deklaracije*, str. 84, 91, 112, 114.

²⁵ "Slovenska meja na Štajerskem", *Slovenec*, 20. 9. 1917, št. 215, str. 1.

²⁶ *Die nationale Abgrenzung im Süden : ein Beitrag zur realisierung der Selbstbestimmung der Völker Oesterreich-Ungarns*. Von einem Südslaven (dr. Gregor Žerjav) (Zagreb, 1917).

Prva in druga stran dokončno izoblikovanega besedila Majniške deklaracije, pripravljenega 29. maja 1917. Besedilo so naslednji dan prepisali v enem izvodu na čisto, nato pa so ga podpisali vsi na Dunaju navzoči člani Jugoslovanskega parlamentarnega kluba; čistopis deklaracije se ni ohranil ("Narod naš dokazuje hrani ...", *Ilustrirani Slovenec*, 14. 6. 1925, št. 25, str. [1]–[2])

iz obmejnih krajev, naj si nabavijo to "neobhodno potrebno izredno zanimivo knjižico in na tem temelju naj nabirajo gradivo, katero naj izvolijo nam poslati v uporabo".²⁷ Misel na minimalno majniško zahtevo pa se je lahko brez težav porodila ob klicu ogrskih Slovencev. *Slovenec* je jeseni 1917 objavil dvoje član-
kov, v katerih so Slovenci iz ogrske državne polovice izrazili vero v jugoslovan-
sko združitev in svoje rojake v Avstriji prosili, naj jih rešijo pred madžarskim

²⁷ "Die nationale Abgrenzung im Süden", *Slovenec*, 4. 10. 1917, št. 227, str. 1.

potopom.²⁸ "Pričakujemo, da nam po Babiloniji zasije solnce prostega, svobodnega Jeruzalema", je ob tem pisal neimenovani prekmurski Slovenec. "Sleher na črkica majniške deklaracije je pravična, za njo gori naše prekmursko srce, njeno uresničenje more nam trpinom prinesiti *prostost* in prosveto, katerih tako pogrešamo."²⁹

Volja po narodnopolitični razbremenitvi Slovencev in njihovem novem zgodovinskem razvoju v habsburški monarhiji je vladala tudi na liberalni strani. Majniška deklaracija je bila zanjo *Magna Charta* slovenske narodne politike, *nacionalni credo*.³⁰ Liberalna politika jo je razumela kot minimum tedanjih narodnih zahtev.³¹ Hrvaško državno pravo je bilo zanjo le organizacijsko sredstvo.³²

Tako kot VLS so bili tudi liberalci pozorni na vprašanje nemško-slovenske razmejitve. Narodna stranka za Štajersko je opozarjala, da je sprejemljiva meja med nemškim in slovenskim delom Štajerske po severni meji državnozborskih kmečkih volilnih okrajev Gornji grad–Slovenj Gradec in Maribor–levi dravski breg.³³ Sicer pa je že pred *Slovincem* vodilno slovensko liberalno glasilo *Slovenski narod* pozdravil izid Žerjavove knjižice *Die nationale Abgrenzung im Süden*. Poudaril je, da bi moral omenjeno delo "prečitati vsak izobražen Slovenec. Brošura je po našem mnenju prvi javni korak na poti k *praktični* izgradbi naše deklaracijske politike."³⁴ Liberalna politika je mislila tudi na ogrske Slovence in poudarila njihov pomen v deklaracijski narodni akciji.³⁵ O Sloveniji pa ni govorila. Omenila je ni tudi v zvezi z vprašanjem notranje ureditve jugoslovanske države. Ta naj bi bila izvedena po demokratičnih načelih, pri čemer naj bi upoštevali posebnosti vseh treh delov troimenskega (Slovenci, Hrvati, Srbi) oziroma jugoslovanskega naroda.³⁶

V okviru priznavanja jugoslovanskega unitarističnega načela je deloma odstopal načelnik Narodne stranke za Štajersko Vekoslav Kukovec. Prepričan je bil, da bo po nastanku jugoslovanske države

²⁸ Ogr.[ski] Slov.[enci], "Klic ogrskih Slovencev", *Slovenec*, 6. 10. 1917, št. 229, str. 1; "Zatirani prekmurski Slovenci za svobodo in združenje z Jugoslovani", *Slovenec*, 16. 11. 1917, št. 263, str. 1.

²⁹ "Zatirani prekmurski Slovenci za svobodo in združenje z Jugoslovani", *Slovenec*, 16. 11. 1917, št. 263, str. 1.

³⁰ "Historična seja državnega zbora", *Slovenski narod*, 1. 6. 1917, št. 124, str. 2; "Volja Jugoslovanov", *Slovenski narod*, 3. 8. 1917, št. 176, str. 1.

³¹ "Minimalni in maksimalni program", *Slovenski narod*, 18. 9. 1917, št. 213, str. 1; "Politične vesti : jugoslovanska deklaracija je naš minimalni program", *Slovenski narod*, 25. 9. 1917, št. 219, str. 2.

³² "Za skupno deklaracijsko politiko", *Slovenski narod*, 24. 7. 1917, št. 167, str. 1.

³³ "Stališče štajerske Narodne stranke k spremembi ustave", *Slovenski narod*, 17. 7. 1917, št. 161, str. 1.

³⁴ "Korak naprej", *Slovenski narod*, 29. 9. 1917, št. 223, str. 1.

³⁵ "Naša severna fronta", *Slovenski narod*, 11. 1. 1918, št. 9, str. 1; "Jugoslovani na Ogrskem", *Slovenski narod*, 15. 4. 1918, št. 85, str. 2.

³⁶ "Shod zaupnikov Narodno-napredne stranke", *Slovenski narod*, 4. 2. 1918, št. 28, str. 1.

Naslovnica knjižice
dr. Gregorja Žerjava
(1882–1929) *Dienat-
ionale Abgrenzung im
Süden*

na podlagi programa, določenega skupno z obema ostalima plemenoma jugoslovanskega naroda zajamčena naša slovenska osebnost, tako da ostane Ljubljana tudi v bodoče naše središče, h kateremu se bomo vedno z zaupanjem zatekali vsi Slovenci.³⁷

Kukovec je v času deklaracijskega gibanja nase opozoril še s predlogom o oblikovanju enotne vseslovenske politične organizacije. Temeljila naj bi na deklaracijski ideji jugoslovanske združitve in narodne samoodločbe. Zaradi obstoječih idejnih in političnih razlik na Slovenskem pa s svojo zamislijo ni uspel.³⁸

³⁷ Prav tam, str. 2.

³⁸ Jurij Perovšek, *Na poti v moderno: poglavja iz zgodovine evropskega in slovenskega liberalizma 19. in 20. stoletja* (Ljubljana, 2005), str. 193–196; "Združitev slovenskih strank", *Slovenec*, 14. 1. 1918, št. 11, str. 2.

O Sloveniji tudi Jugoslovanska socialnodemokratska stranka ni govorila. Na svojem X. zboru 25. in 26. decembra 1917 v Ljubljani je sicer pozdravila Majniško deklaracijo kot prvi enotni in politični izraz združenih meščanov in kmetov za važno politično idejo, a pristavila, da je to idejo že sama izrekla v Tivolski resoluciji leta 1909.³⁹ Pri tem je zamolčala, da je unitaristična Tivolska resolucija jugoslovansko vprašanje razumela le kot kulturno in nikakor ne politično ali državno vprašanje. Majniška deklaracija je pomenila zahtevo po lastni državi, Tivolska resolucija pa ne.⁴⁰ JSDS na njenem X. zboru ni zanimala državnopravna politična rešitev slovenskega in jugoslovanskega narodnega vprašanja. Deklaracijskemu gibanju, ki ga je vodilo meščanstvo, se leta 1917 in v prvih mesecih leta 1918 zaradi svoje deklarativne razrednobojsnosti ni pridružila.⁴¹ Reševanju narodnega vprašanja pa so se posvetili posamezniki iz njenih vrst, predvsem t. i. socialistična mladina. "Zagovarjala je ideje, ki jih je zgodovina potrdila šele pozneje. To je bila predvsem zamisel Jugoslavije kot federacije enakopravnih narodov."⁴²

Državnopravni pogled na jugoslovansko vprašanje je med slovenskimi socialisti najprej izrazil Etbin Kristan. 29. junija 1917 je oblikoval izjavo, ki so jo sprejeli na ustanovnem občnem zboru Slovenskega republikanskega združenja v Chicagu 11. in 12. avgusta 1917. Izjava je opozarjala na kulturno-jezikovne posebnosti posameznih "plemen" enotnega jugoslovanskega naroda in kot edino uspešno rešitev slovenskega in sploh jugoslovanskega vprašanja zagovarjala združitev vseh jugoslovanskih delov v federativni republiki. Ni pa jih imenovala.⁴³ V domovini se je oglasil idejni voditelj socialistične mladine Albin Prepeluh-Abditus. Poleti in jeseni 1917 je zagovarjal slovensko narodno individualnost in načelo popolne slovenske ozemeljske narodne avtonomije v združeni Jugoslaviji, a ob tem ni ubesedil Slovenije.⁴⁴ Njegovemu avtonomističnemu stališču je s federalističnim poudarkom pritrdila tudi *Poslanica*, ki jo je socialistična mladina objavila februarja 1918. *Poslanica* je, ne da bi poimenovala posamezne sestavne enote, zahtevala federalistično državno združitev slovenskih, hrvaških in srbskih ozemelj.⁴⁵ Socialistična mladina se je tudi pridružila deklaracijskemu gibanju. "Slovenski socialisti se ne morejo postaviti izven

³⁹ *Zgodovinski arhiv Komunistične partije Jugoslavije : tom V : socialistično gibanje v Sloveniji 1869–1920*, ur. Moša Pijade (Beograd, 1951), str. 321 (dalje: *ZAKPJ*).

⁴⁰ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 188.

⁴¹ Prav tam, str. 186, 198.

⁴² Prav tam, str. 199.

⁴³ *ZAKPJ*, str. 288.

⁴⁴ As. (Albin Prepeluh), "O naših narodnih problemih", *Naprej*, 31. 7. 1917, št. 14, str. 1, 11. 9. 1917, št. 49, str. 1, 12. 9. 1917, št. 50, str. 1, 13. 9. 1917, št. 51, str. 1; *ZAKPJ*, 291, str. 294.

⁴⁵ Socijalistična omladina, "Naša poslanica", *Demokracija* 1, št. 1–2 (1918), str. [1].

naroda, katerega del so in ostanejo", je že leta 1917 poudaril Prepeluh.⁴⁶ Gibanju svojega naroda se je nato maja 1918 pridružila JSDS.⁴⁷ Spomladi 1918 se je oglasil še Ivan Cankar. V svojem znamenitem predavanju *Očiščenje in pomlajenje* 20. aprila 1918 v Trstu je s prisposodobno izrazil svojo podporo samostojnemu položaju slovenskega naroda. "Nikdar se še ni naš slovenski narod tako visoko, tako sijajno razmahnil, kakor v teh zadnjih dveh letih vojne", je dejal. "Dokazal je vsemu svetu, da je zrel za svobodo, zrel za lasten svoj dom."⁴⁸ Če bi ga Cankar poimenoval, bi morda, tako kot devet mesecev pred tem, rekel – Slovenija. Kar zadeva slovensko celoto, so v njej v JSDS videli tudi ogrske Slovence.⁴⁹

Ko so se marca 1918 slovenske politične elite začele odmikati od habsburške monarhije – od tedaj dalje so slovenski politiki le še izjemoma omenjali habsburški okvir, medtem ko je privrženost monarhiji med najširšimi plastmi manifestativno živela še v poletje 1918⁵⁰ –, se je začel večati politični miselni prostor, ki bi ga lahko zaobjela ideja Slovenije. To se je zgodilo 16. in 17. avgusta 1918, ko so v Ljubljani ustanovili Narodni svet za Slovenijo in Istro (Narodni svet).⁵¹ Z njegovo ustanovitvijo je bila utrta pot v smer ločitve od Avstrije.⁵² Narodni svet je bil "nadstrankarska organizacija politične iniciative, ustanovljen z namenom, da izrazi voljo slovenskega ljudstva v pogledih na narodno samoodločbo in ustanovitev neodvisne jugoslovanske države".⁵³ S svojim imenom je v političnem smislu vsenarodno uveljavil pojem Slovenije, ki ga ni dopustil z obeh strani ostro nabrušeni habsburški državni nož.

Ideja Slovenije, na katero smo doslej opozorili, je vodila tudi k izrecno izraženemu stališču o slovenski narodnopolitični uveljavitvi – oblikovanju Slovenije. "Na poti odcepitve od Avstrije",⁵⁴ na katero so Slovenci stopili po ustanovitvi Narodnega sveta, so to v njihovi politiki tudi dokazali. Omenjenega stališča sicer niso sprejele vse politične stranke, a je pomembna zgodovinska sled razmišljanja o vprašanju slovenske samostojnosti.

Dobro leto zatem, ko je *Slovenec* videl Združeno Slovenijo v habsburški jugoslovanski državi, je nekdanji kranjski deželni glavar in dolgoletni državni- ter deželnozborski poslanec VLS Fran. pl. Šuklje na seji ustavnopravnega

⁴⁶ ZAKPJ, str. 291.

⁴⁷ Pleterski, *Prva odločitev*, str. 203.

⁴⁸ ZAKPJ, str. 342.

⁴⁹ Prim. "Listek : nekoliko o ogrskih Slovencih", *Naprej*, 14. 6. 1918, št. 133, str. 1.

⁵⁰ Lukan, *Iz "črnožolte kletke"*, str. 103, 104, 117. O tem glej tudi v Stavbar, *Majniška deklaracija* in Rahten, *Od Majniške deklaracije*, str. 138.

⁵¹ O poimenovanju Narodnega sveta – Narodni svet za Slovenijo in Istro – glej Pleterski, *Prva odločitev*, str. 249.

⁵² Lukan, *Iz "črnožolte kletke"*, str. 123. Prim. tudi Pleterski, *Prva odločitev*, str. 249.

⁵³ Josip Jerič, "Narodni svet", v: *Slovenci v desetletju 1918–1928 : zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal (Ljubljana, 1928), str. 155.

⁵⁴ Lukan, *Iz "črnožolte kletke"*, str. 119.

odseka Narodnega sveta 17. septembra 1918 predstavil načrt ureditve bodoče neodvisne jugoslovanske države. Oblikovali naj bi jo na ozemlju tedaj še Habsburžanom pripadajočih Jugoslovancev, njena notranja ureditev pa bi slonela na avtonomističnem državnopravnem načelu. Po Šukljjetovem načrtu bi jugoslovansko skupnost razdelili na tri enote – Slovenijo z Istro, ožjo Hrvaško ter Bosno in Hercegovino. Slovenija (z Istro) bi imela svoj parlament in vlado, pri čemer bi osrednja oblast še vedno obdržala precejšnje pristojnosti. Bistveno je bilo, da je Šuklje v svojem načrtu, ki so ga nato objavila vsa vodilna politična glasila,⁵⁵ v slovenskem političnem prostoru poudaril pojem Slovenije in njene avtonomije. Šukljjetov načrt je ustavnopravni odsek Narodnega sveta sprejel kot svoje stališče, njegovo avtonomistično zamisel pa je sprejela tudi VLS.⁵⁶

V unitaristično usmerjeni liberalni Jugoslovanski demokratski stranki so Šukljjetove zamisli zavrnil. Z izjemo enega od zgodovinskih voditeljev slovenskega liberalizma Ivana Hribarja je bil pojem Slovenije v njihovi zavesti izbris. Pri tem sta bila najglasnejša načelnik JDS in ljubljanski mestni župan dr. Ivan Tavčar ter ljubljanski podžupan in najtesnejši Tavčarjev sodelavec dr. Karel Triller. Oba sta se nepopustljivo postavila na stran jugoslovanskega centralističnega in unitarističnega državnega načela.⁵⁷ Tavčar je celo zapisal, da si ne more predstavljati jugoslovanske države, v kateri bi "nastala posebna slovenska, posebna hrvaška in posebna srbska skupina (avtonomna upravna enota – op. J. P.)".⁵⁸ Takim pogledom se je pridružil tudi dr. Viktor Sušnik, ki je naravnost povedal, kako si je liberalni del slovenske politike predstavljal oblikovanje in značaj jugoslovanske države. Poudaril je, da bi bila "*Jugoslavija brez Srbov /.../ političen nestvor*", srbska politična in kulturna veljava pa zahtevata, "da zavzemaj srbski narod v bodoči Jugoslaviji /.../ odgovarjajoče *odlično mesto*".⁵⁹

V liberalnem taboru izstopajoče Hribarjevo stališče je bilo,

naj bo del svobodne, samosvoje in neodvisne jugoslovanske države /.../ zedinjena Slovenija v takej popolnosti, v kakršni si je pred nekaj leti najsmelejši med nami še predstavljati ni upal. Deželne meje bodo padle. Med nami ne bode več Kranjcev, Štajercev, Korošcev, Goričanov, Tržačanov, Istranov. Vsi bodemo samo Slovenci.⁶⁰

⁵⁵ Fr.[an] pl. Šuklje, "V zaželeni deželi", *Slovenec*, 5. 10. 1918, št. 229, str. 1–2, 7. 10. 1918, št. 230, str. 1, 8. 10. 1918, št. 231, str. 1–2, 15. 10. 1918, št. 237, str. 1, 18. 10. 1918, št. 240, str. 2; Fr.[an] pl. Šuklje, "V zaželeni deželi", *Slovenski narod*, 5. 10. 1918, št. 228, str. 1–2, 7. 10. 1918, št. 229, str. 2, 8. 10. 1918, št. 230, str. 2, 12. 10. 1918, št. 235, str. 2–3, 17. 10. 1918, št. 241, str. 2; Fr.[an] pl. Šuklje, "V zaželeni deželi", *Naprej*, 7. 10. 1918, št. 229, str. 2–3, 8. 10. 1918, št. 230, str. 2–3, 9. 10. 1918, št. 231, str. 1–2, 14. 10. 1918, št. 235, str. 2, 15. 10. 1918, št. 236, str. 1–2.

⁵⁶ Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva*, str. 45–53.

⁵⁷ Prav tam, str. 58–61.

⁵⁸ Ivan Tavčar, "In necessariis unitas!", *Slovenski narod*, 17. 10. 1918, št. 241, str. 2.

⁵⁹ V. [iktor] S. [ušnik], "V Jugoslaviji", *Slovenski narod*, 19. 10. 1918, št. 243, str. 2.

⁶⁰ Ivan Hribar, "Uprava Jugoslavije", *Slovenec*, 15. 10. 1918, št. 237, str. 2.

Čeprav ogrskih Slovencev ni posebej omenil, bi lahko glede na program Majniške deklaracije, ki ga je Hribar seveda podpiral, njegov izraz "Zedinjena Slovenija" razumeli tudi v njegovem vseslovenskem pomenu. To izrazito slovensko stališče, ki ga je posebej poudarjala jasna misel na vzpostavitev Slovenije oziroma posebne slovenske enote v jugoslovanski skupnosti, je Hribar podkrepil še z zavzemanjem za njeno narodno ozemeljsko zasebnost. Po njegovi zamisli naj Istra ne bi bila priključena Sloveniji, pač pa Hrvaški, ki bi ji pripadla tudi Dalmacija.⁶¹

V času po Majniški deklaraciji je nedvoumno izražena ideja Slovenije obstajala tako v katoliškem in – po Hribarju ter pred njim še Rybažu – deloma tudi v liberalnem taboru. Izrekel jo je tudi pisatelj in socialni demokrat Ivan Cankar, medtem ko JSDS o Sloveniji ni razmišljala. Njeno glasilo *Naprej* je ob objavi Šukljatovega referata le pripisalo, da si pridržuje oceno o njegovem državnem načrtu.⁶²

Zgodovina je prvo stvarno možnost uresničenja Slovenije omogočila z nastankom Države SHS 29. oktobra 1918. Avtor pričujoče obravnave je že dokazal, da je bila ta država meddržavno, čeprav formalno nepriznana, dejstvo, zato se ob tem ne bomo ustavljali.⁶³ Opozorili pa bomo na tedanje utelešenje misli o *Sloveniji*, ki jo je izvedla nosilka takratne slovenske državnopravne zasebnosti – 31. oktobra 1918 oblikovana Narodna vlada SHS v Ljubljani (Narodna vlada). *Slovenijo* je kot obstoječ politični pojem uveljavila že v svojem prvem razglasu 31. oktobra 1918. Razglas, naslovljen na slovenske državljane Države SHS, je sporočal, da je Narodno Vijeće SHS v Zagrebu (Narodno Vijeće) kot vrhovna oblast v novi državi na predlog Narodnega sveta v Ljubljani imenovalo vlado "za *Slovenijo* (podčrtal J. P)". Zvesta velikim načelom, v katerih imenu smo dosegli svojo svobodo," je končal razglas, "Vam vlada obljublja, da hoče zvesto služiti narodu."⁶⁴

Narodna vlada v Ljubljani je bila prva slovenska nacionalna vlada in kot tako so jo tedaj tudi razumeli in imenovali. Drugače liberalni *Slovenski narod* 2.

⁶¹ Perovšek, *Liberalizem in vprašanje slovenstva*, str. 57–58.

⁶² Fr.[an] pl. Šuklje, "V zaželeni deželi", *Naprej*, 7. 10. 1918, št. 229, str. 2, pripomba uredništva pod črto.

⁶³ O tem glej Jurij Perovšek, *Slovenska osamosvojitev v letu 1918: študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana, 1998), str. 61–76 (dalje: Perovšek, *Slovenska osamosvojitev 1918*).

⁶⁴ "Državljeni!", *Uradni list Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, 4. 11. 1918, št. 1, str. [1].

St. 1.

V Ljubljani, dne 4. novembra 1918.

Letnik I.

URADNI LIST

Narodne vlade SHS v Ljubljani.

Razglasi Narodne vlade.

1.

Državljan!

Predsedništvo Narodnega veča v Zagrebu kot vrhovna oblast države Slovencev, Hrvatov in Srbov je na predlog Narodnega sveta v Ljubljani za Slovenijo imenovalo to-le vlado:

Predsednik: **Josip vitez Pogačnik.**

Oddelek za notranje zadeve: **dr. Janko Brejc.**

Oddelek za prehrano: **dr. Ivan Tavčar.**

Oddelek za uk in bogočastje: **dr. Karel Verstovšek.**

Oddelek za pravosodje: **dr. Vladimir Ravnihar.**

Oddelek za socialno skrbstvo: **Anton Kristan.**

Oddelek za finance: **dr. Vekoslav Kukovec.**

Oddelek za promet: **dr. Pavel Pestotnik.**

Oddelek za industrijo in trgovino: **dr. Karel Triller.**

Oddelek za javna dela in obrt: inženir **Vladimir Remec.**

Oddelek za poljedelstvo: prelat **Andrej Kalan.**

Oddelek za narodno obrambo: **dr. Lovro Pogačnik.**

Oddelek za zdravstvo: **dr. Anton Breclj.**

Vlada si je v svesti, da je prevzela za prehodno dobo do končne ureditve naše edinstvene države težko in odgovorno dolžnost.

To dolžnost bo mogla vršiti le s pomočjo in podporo Vas vseh.

Državljan! Združite vse svoje sile v blaginjo naše domovine!

Vzdržujte red in mir!

Vsi dosedanji zakoni in vse dosedanje naredbe ostanejo še nadalje v veljavi, enako vse narodne vojaške in civilne oblasti ter uradi, dokler vlada drugače ne ukrene.

Nihče ni upravičen, si sam delati pravice.

Rojaki, spoštujte imetje, čast in poštenje drugorodnih sodržavljanov!

Vojaki, bodite na službo domovini; gre za Vaš lastni dom!

Zvesta velikim načelom, v katerih imenu smo dosegli svojo svobodo, Vam vlada obljublja, da hoče zvesto služiti narodu.

V Ljubljani, dne 31. oktobra 1918.

Josip vitez Pogačnik s. r.

predsednik.

Prvi razglas Narodne vlade SHS v Ljubljani, ki je Slovenijo uveljavljal kot obstoječi politični pojem ("Državljan!", *Uradni list Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, 4. 11. 1918, št. 1, str. [1])

novembra 1918 ne bi pisal o "prvi slovenski narodni vladi".⁶⁵

Vsaka nadaljnja razprava o tem vprašanju je po našem poudarku odveč. Ni pa odveč še enkrat opozoriti, da so v času Države SHS, to je do 1. decembra 1918, ko se je ta država s Kraljevino Srbijo združila v Kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev, Slovenci prvič v novejši zgodovini samostojno odločali o svojem političnem, upravnem, gospodarskem, kulturnem in vojaškem razvoju, to je o samem sebi in svojem položaju. Edina obstoječa oblast v slovenskem delu Države SHS je bila slovenska. Druge ni bilo. Tudi ne oblasti Narodnega Vijeća, saj je le-to svojo vrhovno oblast za slovensko ozemlje preneslo na Narodno vlado.⁶⁶ Na tem ozemlju je Narodna vlada prevzela in v sebi združila vse posle nekdanje c. kr. deželne vlade v Ljubljani in Celovcu, kakor tudi vse posle nekdanjih c. kr. namestništev v Trstu in Gradcu.⁶⁷ Razpustila je tudi deželni odbor dotedanje vojvodine Kranjske⁶⁸ in za Koroško, Štajersko, Primorsko ter Kranjsko prevzela in v sebi združila vse posle dotedanjih deželnih odborov ter avtonomnih oblasti in naprav.⁶⁹ S tem je preseгла prejšnjo upravno dvotirnost, ki je slonela na delitvi

⁶⁵ "Proglasitev narodne vlade", *Slovenski narod*, 2. 11. 1918, št. 258, str. 2. – V zgodoviniopisju ugotovitev, da je bila Narodna vlada SHS v Ljubljani prva slovenska nacionalna vlada, že dalj časa ni več sporna. V širši javnosti pa je še vedno prisotno tudi stališče, ki kot prvo slovensko narodno vlado poudarja t. i. ajdovsko vlado, to je Narodno vlado Slovenije, oblikovano 5. maja 1945 v Ajdovščini. Take ocene je – poleg drugih avtorjev – že leta 1992 jasno zavrnil Bojan Balkovec, ki je svoje delo *Prva slovenska vlada 1918–1921* začel z naslednjim opozorilom: "Ves čas po letu 1945 je veljalo prepričanje, da je prva Narodna vlada tista, ki je bila ustanovljena v Ajdovščini 5. maja 1945, kar pa seveda ni ustrezalo resnici. Pomembnost in prelomnost dogajanj konec leta 1918 sta bili porinjeni vstran in zamenjalo ju je glorificiranje "petomajske" vlade. Tudi protesti v javnosti niso bili dovolj za pravilno vrednotenje dogodkov ob koncu prve svetovne vojne." (Bojan Balkovec, *Prva slovenska vlada 1918–1921* (Ljubljana, 1992), str. 7 (dalje: Balkovec, *Prva slovenska vlada*)). Ob tem naj opozorimo še na poudarke, ki jih je v recenziji omenjene knjige zapisal akad. prof. dr. Janko Pleterski: "Delo mag. Bojana Balkovca *Prva slovenska vlada* docela ustreza naslovu. Narodna oz. Deželna vlada (v letih 1918–1921) je pomemben pojav v zgodovini slovenske državnosti, a kot takšen premalo znan in malo navzoč v sodobni zavesti. Označevanje in masovna popularizacija narodne vlade, oblikovane 5. maja 1945, kot prve slovenske vlade, je zastrla zgodovinski spomin na dejansko prvo "narodno vlado" v letu 1918. V tem smislu je delo mag. Balkovca nujno potreben prispevek k uravnoteženju pozornosti na vse faze v zgodovini slovenske državnosti, ne glede na njihove vsakokratne politične nosilce... Podan je dokaz, da je bil v času prehodnih državnih oblik 1918–1921 na ozemlju Države Slovencev, Hrvatov in Srbov in nato Kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev, strukturno navzoč prvinski federalizem, v določenih momentih celo konfederalizem, s Slovenijo kot državno enoto." Avtorjeva "neideološka predstavitev pomembne zgodovinske snovi utegne biti prednost v našem današnjem nervoznem in na vse strani nezaupljivem iskanju naše resnične identitete." (Janko Pleterski, "Pomen prve slovenske vlade", v: Balkovec, *Prva slovenska vlada*, zadnja platnica). Janko Pleterski o obstoju prve slovenske Narodne vlade leta 1918 ni dvomil tudi v svojem delu *Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo*. V njem izrecno piše o oblikovanju "prve slovenske narodne vlade" oziroma, da je bila v slovenski narodni samoodločbi rojena "prva slovenska narodna vlada". (Pleterski, *Prva odločitev*, str. 267, 268).

⁶⁶ Perovšek, *Slovenska osamosvojitev 1918*, str. 77–173.

⁶⁷ "Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani", *Uradni list Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, 21. 11. 1918, št. 11, str. [21].

⁶⁸ "Naredba Narodne vlade SHS v Ljubljani", *Uradni list Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, 9. 11. 1918, št. 4, str. [7].

⁶⁹ "Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani", *Uradni list Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, 21. 11. 1918, št. 11, str. [21].

v državno in deželne avtonomne vlade, saj je združila vso javno upravo in jo vodila enotno za vso Slovenijo.⁷⁰ Tako je politično in upravno združila Slovenijo, ki je "kot taka postala državnopravna enota".⁷¹ To je opravila "naglo in brez vsakega ugovora, tako samo po sebi umeven je bil vsem Slovincem program zedinjene Slovenije, ki je bila sedaj prvič uresničena, žal le za kratek čas".⁷² Bila je tudi manjša od slovenskega zgodovinskega združitvenega ideala. Vendar je obstajala. Politicnouppravno Združena Slovenija iz novembra 1918 je bila oblikovana na ozemlju, ki je bilo v upravi Narodne vlade, obsegalo pa je "Kranjsko, Goriško, slovenski del Istre, mesto Trst z okolico" ter "Štajersko in Koroško", v kolikor sta bili "ti deželi del države SHS".⁷³ Na Štajerskem je to pomenilo ozemlje do razmejitvene črte z Nemško Avstrijo okoli Radgone, Šentilja in Kozjaka, za Koroško pa je bilo mišljeno ozemlje do razmejitvene črte po toku Zilje in Drave do Velikovca. Glede na še ohranjeno pripadnost Prekmurja Madžarski in italijansko zasedbo Trsta, Goriške, Istre ter postojnskega okrožja na Kranjskem med 3. in 23. novembrom 1918 je bila Združena Slovenija iz leta 1918 omejena na večino nekdanje dežele Kranjske, slovenski del nekdanje dežele Štajerske in omenjeni del Koroške. Z izjemo ozemlja med tedanjo razmejitveno črto na Koroškem in današnjo slovensko-avstrijsko državno mejo to ozemlje danes tvori približno dve tretjini ozemlja Republike Slovenije.

Leto 1917 in njegovo majniško vsebino lahko vidimo kot zgodovinsko prekretnico, ki je slovenski narodnopolitični razvoj usmerila v oblikovanje slovenske državnopravne enote in sočasno izkušnjo lastne nacionalne državnosti. Kot "prvi začetek lastne državnosti Slovencev v skupnosti s Srbi in Hrvati" sta Majniško deklaracijo razumela tudi oblastna odbora skupščin ljubljanske in mariborske oblasti (oba odbora in oblastni skupščini je obvladovala naslednica VLS, avtonomistična Slovenska ljudska stranka) v izjavi, ki sta jo sprejela na skupni seji ob obeleženju njene desetletnice 26. maja 1927 v Celju.⁷⁴ V Državi

⁷⁰ Janko Brejc, "Od prevrata do ustave", v: *Slovinci v desetletju 1918–1928: zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine*, ur. Josip Mal (Ljubljana, 1928), str. 164–165.

⁷¹ Sergij Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev* (Ljubljana, 1996), str. 469.

⁷² Silvo Kranjec, "Slovinci na poti v Jugoslavijo", v: *Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije*, ur. Jože Lavrič, Josip Mal, France Stele (Ljubljana, 1939), str. 60.

⁷³ "Naredba celokupne vlade o prehodni upravi v ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani", *Uradni list Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani*, 21. 11. 1918, št. 11, str. [21].

⁷⁴ "Izjava slovenskih oblastnih skupščin ob 10 letnici majske deklaracije", *Slovenec*, 28. 5. 1927, št. 119, str. 2.

SHS je državnost slovenskega naroda imela konfederativno obliko.⁷⁵ Slovenska samostojnost je nato v jugoslovanski skupnosti imela različne časovne stopnje in politične oblike. V prvi centralistični Jugoslaviji je deloma obstajala skozi Deželno vlado za Slovenijo v letih 1919–1921 in še ožje v okviru Pokrajinske uprave za Slovenijo v letih 1921–1923. Na gospodarsko-socialnem in kulturno-prosvetnem področju je v precejšnji meri živela v času delovanja oblastnih skupščin ljubljanske in mariborske oblasti v letih 1927–1929 ter nato širše v drugi polovici tridesetih let v okviru Dravske banovine.⁷⁶ V prvi Jugoslaviji je nekaj let uradno obstajalo tudi ime Slovenija, in sicer z že omenjenima Deželno vlado in Pokrajinsko upravo za Slovenijo. Nato imena Slovenija ni bilo več. V drugi Jugoslaviji je njeno ime oživel. To pot v poimenovani državnopravni obliki, slovenski republiki, kot delu sestavljene jugoslovanske države. A Slovenija in njena v federativni jugoslovanski skupnosti utemeljena narodna državnost s tem še nista dosegli svoje polne zgodovinske izpolnitve. *Slovenija* je postala tudi državno ime. Državo s tem imenom so Slovenci ustanovili pred dobrega četrto stoletja. Morda jo je Ivan Cankar na nek način začutil že leta 1917.

⁷⁵ O tem glej Perovšek, *Slovenska osamosvojitve*, str. 77–105.

⁷⁶ O tem glej Miroslav Stiplovšek, *Slovenski parlamentarizem 1927–1929 : avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma* (Ljubljana, 2000), str. 113–474, isti, *Banski svet Dravske banovine 1930–1935 : prizadevanja banskega sveta za omilitev gospodarsko-socialne krize in razvoj prosvetno-kulturnih dejavnosti v Sloveniji ter za razširitev samoupravnih in upravnih pristojnosti banovine* (Ljubljana, 2006), str. 261–321.

Jurij Perovšek

**THE IDEA OF SLOVENIA AND ITS IMPLEMENTATION DURING
THE PERIOD FROM THE MAY DECLARATION TO THE CREATION
OF THE STATE OF SHS AND THE NATIONAL GOVERNMENT OF SHS
IN LJUBLJANA**

SUMMARY

On July 15, 1917, a good month and a half after the proclamation of the May Declaration on May 30, 1917 which demanded the national unification of the Habsburg Yugoslavs under the sceptre of the Habsburg-Lorraine dynasty, Ivan Cankar uttered the first mentioning of Slovenia as a national political entity. Shortly thereafter, his statement gained ground in politics. *Slovenec*, the newsletter of the Catholic All-Slovenian People's Party (VLS), wrote on August 2, 1917 about Slovenia as an integral part of the united Austrian Yugoslav community. The newspaper article referred to a United Slovenia in a trans-dualistic Yugoslavia, stressing that "we want to end the suffering of Carinthian, Styrian, Littoral, Carniolan, Prekmurje Slovenians – we want a brighter future for Slovenia, united in the Yugoslav whole". The word Slovenia was primarily a part of the Catholic camp. In the period after the famous Ljubljana Declaration of September 15, 1917, which became the starting point for a uniquely developing declarative movement for peace and national self-determination, it was repeated several times (once in quotation marks) in the *Slovenec*, while Ljubljana was mentioned as the Slovenian capital. On October 30, 1917, it was uttered by the Slovenian liberal politician stationed in Trieste Dr. Otokar Rybař. As head of the delegation of the Trieste Slovenians and Gorizia refugees who visited the imperial and royal deputy in Trieste – baron Alfred von Fries-Skenej, and expressed their joy over the Austro-Hungarian recapture of Gorizia and the victory at Kobarid, he welcomed these successes as a return of the Slovenian villages along the Isonzo River, from Rombon to Sveta Gora, and finally to Gorizia and the Brda hills, "together with the homeland of our Venetian brothers, the until now Italian Slovenia!". On September 22, 1917, the socialist Albin Prepeluh defended the principle of a total Slovenian national territorial autonomy in the Yugoslav state; however, he did use the term Slovenia.

When in March 1918 the Slovenian political elite began to move away from the Habsburg monarchy – since then, Slovenian politicians only exceptionally mentioned the Habsburg framework, while adherence to the monarchy among the broadest circle manifestly continued into the summer of 1918 – the idea of Slovenia gained political ground. This happened on August 16 and 17, 1918,

when the National Council for Slovenia and Istria was established in Ljubljana. Its foundation paved the way towards separation from Austria. The National Council was a trans-party political organization that was founded with the intention of expressing the will of the Slovenian people in terms of national self-determination and the establishment of an independent Yugoslav state. With its name, in the political sense, the council introduced the concept of Slovenia almost universally – something which was not allowed by the sharpened Habsburg state knife.

The idea of Slovenia also led to an explicit position on the implementation of Slovenian national and state policy – the formation of Slovenia. Although not accepted by all political parties, this position serves as an important historical source of the question of Slovenian independence. In the debate that took place between the VLS and the liberal National Progressive Party (NNS) in Kranj in October 1918 on the form of state government in the future Yugoslav state, the VLS advocated the formation of an autonomous Slovenia within the Yugoslav community, while the NNS, with the exception of one of the historic leaders of Slovenian liberalism – Ivan Hribar who advocated the establishment of a United Slovenia – advocated a unitary state. At that time, the Yugoslav Social Democrat Party did not decide on this issue.

The first real possibility for the realization of Slovenia was made possible by the creation of the State of Slovenians, Croats and Serbs (State of SHS) on October 29, 1918. The National Government of SHS in Ljubljana, formed on October 31, 1918, was the then embodiment of thought on *Slovenia* and the holder of the Slovenian state privacy. It established *Slovenia* as a political concept in its first announcement on October 31, 1918. The announcement addressed to Slovenian citizens of the State of SHS declared that the National Council of the SHS in Zagreb (Narodno Vijeće) – the supreme authority in the new state, appointed the government "for Slovenia" on the proposal of the National Council in Ljubljana.

The National Government in Ljubljana was the first Slovenian national government, and as such it was also then understood and defined. In the Slovenian lands, it was the only state power, since the National Council in Zagreb transferred its supreme authority over the Slovenian territory to the National Government. This united Slovenia both politically and administratively, which resulted in Slovenia becoming a state entity. In November 1918, in the context of the still Hungarian-governed Prekmurje and the Italian occupation of Trieste, Gorizia, Istria and the Postojna district in Carniola between November 3 and 23, 1918, the politically and administratively United Slovenia included almost the entire area of the former Land of Carniola, the Slovenian part of the former Land of Carniola, the Slovenian part of the former Land of Styria, and the area of the former Land of Carinthia until the demarcation lines along the

rivers Zilja and Drava to Velikovec. With the exception of the territory between the mentioned boundary line and the contemporary Slovenian-Austrian state border, the Slovenian part of the State of SHS consisted of two thirds of the territory of the present-day Republic of Slovenia (RS).

We can interpret the year 1917 and the May Declaration as a historical milestone after which the Slovenian national political development was focused on the formation of a Slovenian state entity and on the simultaneous experience of its national statehood. The autonomy of the Slovenian state law was not preserved in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians/Yugoslavia, and in the second Yugoslavia it was expressed in the federal position of Slovenia in the composite Yugoslav state. In 1991, with the proclamation of the Republic of Slovenia, *Slovenia* became a state name.

DOI 10.32874/SHS.2018-16
UDC 94(497.4)"1917"
323.1(497.4)"1917"

Author: **PEROVŠEK Jurij**
Ph.D., Research Counselor
Institute of Contemporary History
Kongresni trg 1, SI – 1000 Ljubljana, Slovenia

Title: **THE IDEA OF SLOVENIA AND ITS IMPLEMENTATION DURING THE PERIOD FROM THE MAY
DECLARATION TO THE CREATION OF THE STATE OF SHS AND THE NATIONAL GOVERNMENT OF
SHS IN LJUBLJANA**

Studia Historica Slovenica

Časopis za družboslovne in humanistične študije / *Humanities and Social Studies Review*
Maribor, 18 (2018), No. 2, pp. 421–442, 77 notes, 6 pictures

Category: 1.01 Original scientific paper

Language: Original in Slovene (Abstract in Slovene and English, Summary in English)

Key words: May Declaration, Ivan Cankar, Slovenia, Declaration Movement, National Council for Slovenia and Istria, State of SHS, National Government of SHS in Ljubljana

Excerpt: After the proclamation of the May Declaration on May 30, 1917, Ivan Cankar uttered the first mentioning of Slovenia as a national political entity on July 15, 1917. On August 2, 1917, the Catholic All-Slovenian People's Party (VLS) was in favour of the formation of a United Slovenia in the transdualistic Austrian Yugoslav community. In the spring of 1918, the word Slovenia was repeatedly pronounced by the VLS, and Ljubljana was proclaimed the Slovenian capital. With the establishment of the National Council for Slovenia and Istria in Ljubljana on August 16 and 17, 1918, the idea of Slovenia gained political ground. The author interprets the year 1917 and the May Declaration as a historical milestone after which the Slovenian national political development was focused on the formation of a Slovenian state entity and on the simultaneous experience of its national statehood.